

ПАВЛУШКО

Юрій Іванович,

здобувач «ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
ДПУ ім. Г. Сковороди»,
(м. Переяслав-Хмельницький)

АКАДЕМІК ОЛЕКСІЙ АНДРІЙОВИЧ БУГУЦЬКИЙ: НАЙВАЖЛИВІШІ ІНДИКАТОРИ НАУКОВОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ БІОГРАФІЇ

Розроблено календарну та сутнісну періодизацію формування академіка О. А. Бугуцького як видатного науковця. Встановлено етапи формування його наукового зростання й утвердження. Тривалість і особливості проходження вченим відповідних етапів наукової діяльності визначають внутрішні (види діяльності, науковий ступінь, вчене звання) та зовнішні (історичні особливості етапів, їх тривалість) чинники.

Ключові слова: *Олексій Андрійович Бугуцький, етапи наукової діяльності, проблематика досліджень.*

Разработано периодизацию формирования академика А. А. Бугуцкого как выдающегося ученого. Это позволило установить периоды формирования его научного роста и утверждения. Продолжительность и особенности прохождения ученым соответствующих этапов научной деятельности определяют внутренние (виды деятельности, научная степень и ученое звание) и внешние (исторические особенности этапов, их продолжительность) факторы.

Ключевые слова: *Алексей Андреевич Бугуцкий, этапы научной деятельности, проблематика исследований.*

The periodization of formation of Academician A. Bugutskiy as an outstanding scientist is created. It is allowed to establish the periods of the formation of his scientific growth and adoption. It was found that the length and the specifics of scientists' corresponding stages of research activity are determined internal (activities, scientific degree and academic status) and external (historical features of the stages, their duration) factors.

Keywords: *Alexey Buhutsky, stages of scientific activities, research issues.*

Академік Академії економічних наук України О. А. Бугуцький (1929–2000) – видатний вчений економіст-аграрій в галузі продуктивності праці, ефективності виробництва та аграрної статистики. За 40-річний період наукової діяльності опублікував близько шестиста праць, підготував 52 кандидата і 7 докторів економічних наук, неодноразово виступав у якості офіційного опонента.

Мета дослідження: охарактеризувати найважливіші етапи формування академіка О. А. Бугуцького як видатного вченого в галузі аграрної економіки.

Об'єкт дослідження: суспільне, соціальне, виробниче і безпосередньо наукове середовище, в якому формувався, зростав і утверджувався академік О. А. Бугуцький як видатний учений.

Предмет дослідження: науковий доробок академіка О. А. Бугуцького, наукові інтереси, ідеї видатного вченого.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період наукової діяльності вченого за 1956–2000 рр., де нижня хронологічна межа – це час виходу перших наукових праць, а верхня – завершення наукового шляху вченого.

Джерельна база охоплює практично увесь спектр наукових праць Олексія Андрійовича як вченого і є достатньою для розкриття теми дослідження. З архівних матеріалів нами була використана його особова справа № 2774 [1], яка включає 52 документа.

Дослідження ґрунтується на використанні матеріалів про О. А. Бугуцького – опублікованих [2, 3] й таких, які не ввійшли в науковий обіг, зокрема архівні матеріали ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН. Вивчення наявних джерел, які розкривають наукову й організаційну діяльність О. А. Бугуцького, дозволило деталізувати основні здобутки вченого. Системно проаналізовано наявні друковані літературні та архівні джерела, результати чого засвідчують той факт, що використані матеріали уособлюють в собі документальне забезпечення предмету дослідження, а їх систематизоване комплексне використання є підґрунтям для досягнення поставленої мети.

Основні дати життя і діяльності академіка Академії економічних наук України О. А. Бугуцького наведено в табл. 1.

Таблиця 1.

**Основні віхи наукової роботи і кар'єрного зростання академіка
Академії економічних наук України О. А. Бугуцького**

Дата (період)	Події у житті
16 квітня 1929	Народився в с. Макіївка Кременського району Луганської області. Закінчив середню школу з Золотою медаллю
1950–1955	Навчався в Московській сільськогосподарській академії ім. К. А. Тімірязєва
1955–1957	Молодший, старший н. с., завідуючий відділом економіки і організації сільського господарства Донецької державної дослідної станції, м. Артемівськ Донецької області
1957–1960	Аспірантура Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства
1960–1961	Молодший науковий співробітник Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства
1961	Присуджено вчений ступінь кандидата економічних наук
1961–1972	Завідуючий відділом статистики і обліку українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства
1964	Присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю «Сільськогосподарська статистика»
1972–1980	Завідуючий відділом трудових ресурсів і аналізу сільськогосподарського виробництва Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства
1973	Присуджено вчений ступінь доктора економічних наук
1974	Присвоєно вчене звання професора за спеціальністю «Статистика»
1980–1990	Завідуючий відділом ефективності праці Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства
1989	Присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України»
1990–1993	Завідуючий відділом мотивації і ринку праці Інституту аграрної економіки УААН
1993–1996	Завідуючий відділом соціальної політики і праці Інституту аграрної економіки УААН
1995	Обраний дійсним членом (академіком) Академії економічних наук України
2000	Пішов із життя

Архівні матеріали безпосередньо чи опосередковано висвітлюють етапи життя та наукової діяльності академіка О. А. Бугуцького, а саме:

1949 р. (декілька місяців) – навчання в Інституті сталі та сплавів (нині – Держаний технологічний університет «Московський інститут сталі і сплавів», МІСіС); 1950–1955 рр. (роки навчання в Московській сільськогосподарській академії ім. К. А. Тімірязєва);

1956–1960 рр. – входження в науку, який охоплює перші кілька років наукової діяльності (1955–1960 рр.); 1961–2000 рр. – науково-організаційна робота в Українському науково-дослідному інституті економіки і організації сільського господарства (нині – ННЦ «Інститут аграрної економіки»).

Відносно першого етапу, то він не висвітлюється у статті, оскільки у зв'язку з міжнародним конфліктом недоступні архіви вищих навчальних закладів Російської Федерації, де навчався О. А. Бугуцький в період з 1950 по 1955 рр.

На другому етапі – робота О. А. Бугуцького молодшим і старшим науковим співробітником, а згодом завідуючим відділом економіки і організації сільського господарства Донецької державної дослідної станції в місті Артемівськ Донецької області; навчання в аспірантурі Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства.

З архівних матеріалів, що відтворюють третій етап діяльності академіка, використані документи з ННЦ Інституту аграрної економіки.

У ході предметного аналізу наукових досліджень О. А. Бугуцького нами виявлено, що на етапах наукового сходження він досліджував проблеми:

входження в науку – проблеми організації, планування та ефективності виробництва продукції сільського господарства;

піднесення – статистику та облік у сільському господарстві;

становлення – трудові ресурси та аналіз виробництва продукції сільського господарства;

зростання – проблеми ефективності праці у сільському господарстві;

зрілості – мотивацію та ринок праці, соціальну політику в Україні.

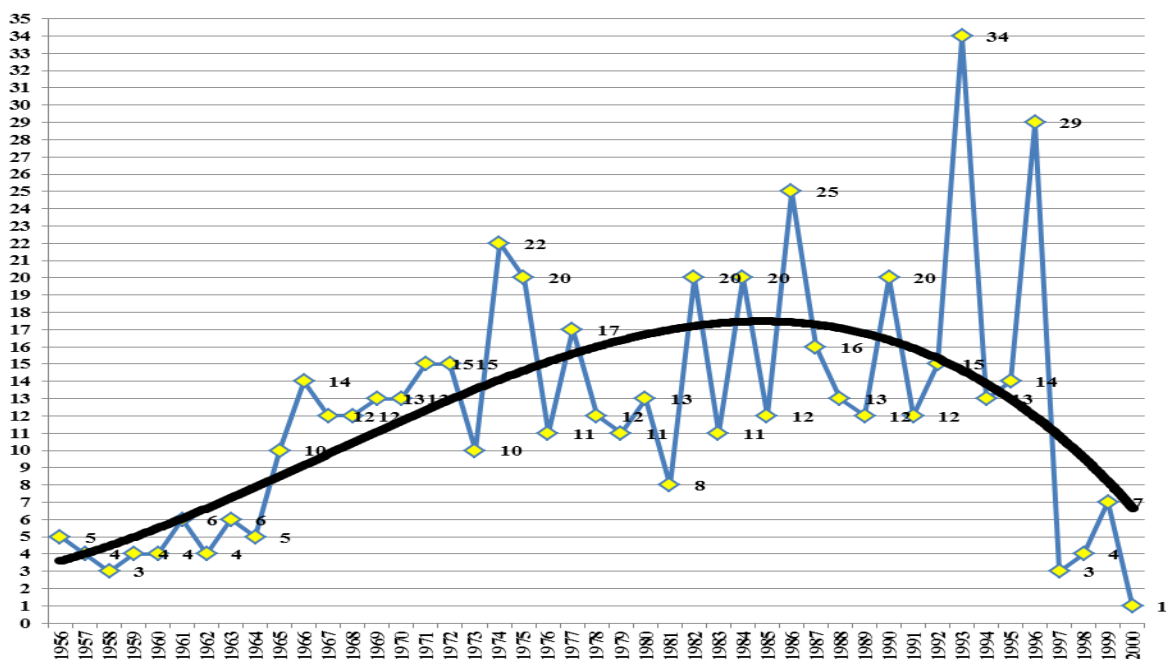

Рис. 1. Динаміка кількості наукових праць О. А. Бугуцького за 1956–2000 рр.

Висунута нами гіпотеза, згідно з якою тривалість й особливості проходження вченим відповідних періодів залежать від особистих його якостей та зовнішніх умов дала нам підстави проаналізувати наукову діяльність О. А. Бугуцького (1956–2000 рр.) за кількістю публікацій (рис. 1).

Встановлення залежності публікаційної активності у поєднанні з аналізом та бібліографічними даними вченого обумовив виокремлення у його житті шість етапів:

входження в науку – охоплює перші кілька років наукової діяльності (1956–1960 рр.);

1) *піднесення* – поява у науковця тяжіння до розширення меж і поглиблення досліджень (1961–1971 рр.), що встановлено на основі літературних джерел;

2) *становлення* та визнання як дослідника аграрної економіки (1972–1979 рр.);

3) *зростання* академіка О. Бугуцького в науковому середовищі як видатного вченого аграрно-економічного профілю (1980–1989 рр.) та здобуття членства в Академії економічних наук України;

4) *зрілість* (1990–2000 рр.) – досягнення висот економічної науки.

Проаналізуємо сутнісні характеристики визначених нами етапів наукової діяльності академіка О. А. Бугуцького в залежності від його трудової діяльності, що представлені на рис. 2.

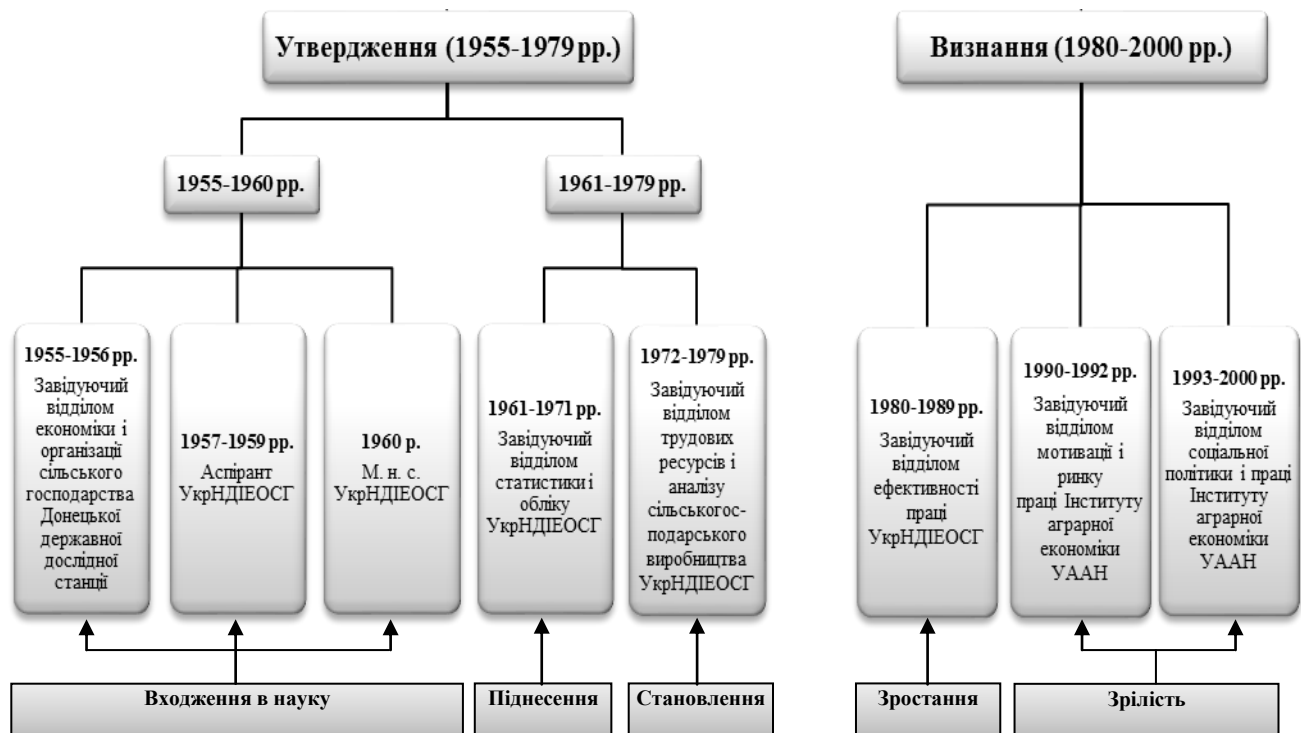

Рис. 2. Етапи наукової та трудової діяльності О. А. Бугуцького за 1955–2000 рр.

На етапі входження в науку О. А. Бугуцький працював завідувачем Відділу економіки і організації сільського господарства Донецької державної дослідної станції (1955–1956 рр.), був аспірантом (1957–1959 рр.) та молодшим науковим співробітником (1960 р.) Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства (УкрНДІЕОСГ). На всіх наступних етапах творчого шляху О. А. Бугуцький завідував різними відділами в Українському науково-дослідному інституті економіки і організації сільського господарства: піднесення (1961–1971 рр.) – відділу статистики і обліку; становлення (1972–1979 рр.) – відділом трудових ресурсів і аналізу сільськогосподарського виробництва; зростання (1980–1989 рр.) – відділу ефективності праці; зрілості (1990–2000 рр.) – відділом мотивації і ринку праці та відділом соціальної політики і праці.

Досліджуючи як наявність наукового ступеня (вченого звання) вплинуло на творчість та предметність наукової діяльності О. А. Бугуцького (рис. 3), встановлено наступне.

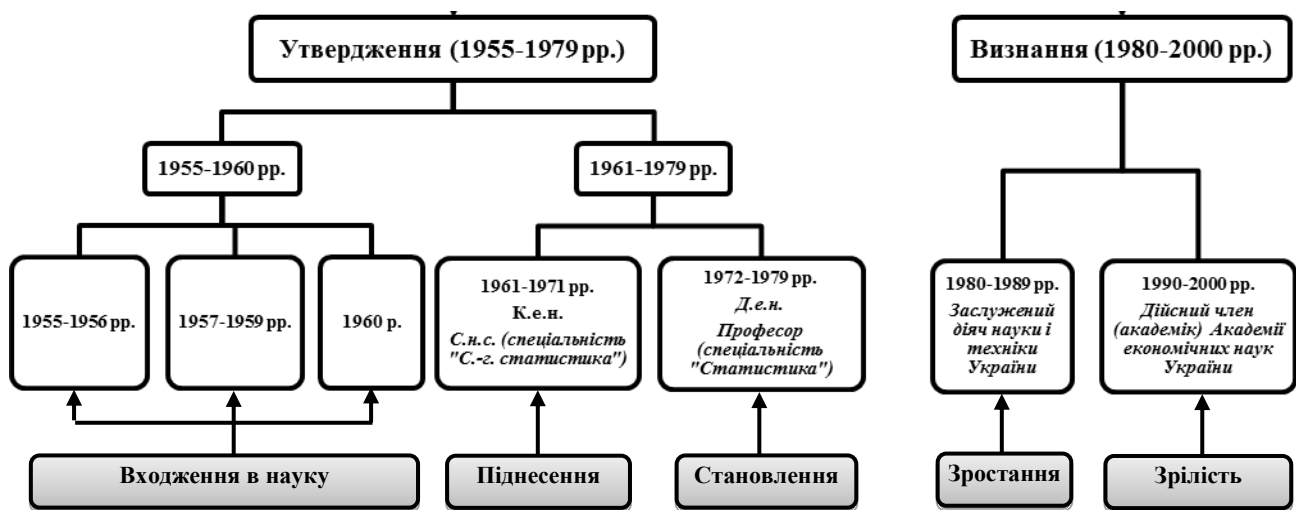

Рис. 3. Вчений ступінь (вчене звання, членство) та етапи наукової діяльності О. А. Бугуцького, 1955–2000 рр.

Наукову діяльність О. А. Бугуцького можна розділити на два періоди – утвердження (1955–1960 рр.) і визнання (1980–2000 рр.), згідно з чим етапи «Входження в науку», «Піднесення» і «Становлення» відносяться до періоду утвердження (1955–1960 рр.), а «Зростання» та «Зрілості» – до визнання (1980–2000 рр.). Критеріями для виділення періоду визнання став факт присвоєння вченому звання заслуженого діяча науки і техніки України та обрання академіком Академії економічних наук України.

Етап «Входження в науку» (1955–1960 рр.) молодим вченим формувався в умовах радянської тоталітарної системи у період формування антикризових заходів в Україні, коли занепад сільського господарства супроводжувався підвищенням закупівельних цін для колгоспів на м'ясо, молоко, масло й зерно у 2–5 разів; освоєнням цілинних земель у Казахстані, що спричинило відтік з України трудових, матеріальних і фінансових ресурсів й зменшення посівних площ в самій країні; невдалою спробою перейняти успішний досвід США («кукурудзяно-горохова епопея»); передачею техніки з МТС колгоспам.

Такий історичний перебіг подій сформував погляди вченого і на даному етапі його дослідження були зосереджені на собівартості й рентабельності

виробництва продукції сільського господарства, економічній ефективності та інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, організації та плануванні виробництва продукції сільського господарства, бухгалтерському та статистичному обліку в галузі.

На етапах «Піднесення» (1961–1971 рр.) та «Становлення» (1972–1979 рр.) вчений досліджував широке коло проблем на предмет статистичних та математичних методів в економічних дослідженнях; продуктивності та оплати праці в сільському господарстві; собівартості і рентабельність виробництва продукції сільського господарства; економічної ефективності та інтенсифікації виробництва аграрної продукції; організації та планування виробництва продукції сільського господарства; бухгалтерського та статистичного обліку у сільському господарстві; теорії аграрної економіки і сільськогосподарської статистики; наукових засад сільськогосподарського виробництва.

Історично розвиток сільського господарства на даних етапах піднесення та становлення О. А. Бугуцького відбувався таким чином: 1) піднесення – відновлення галузевої системи управління, поживлення сільськогосподарського виробництва, підвищення закупівельних цін на продукцію сільського господарства, перерозподіл частки національного прибутку на користь аграрного сектору; зростання продуктивності праці; 2) становлення – частка фінансування аграрної галузі досягнула 27 % усіх капіталовкладень в економіку завдяки запровадженню масштабних програм механізації, хімізації та меліорації; екстенсивний розвиток в умовах обмежених природних та трудових ресурсів у зв'язку з розміщенням в країні виробництв із незавершеним технологічним циклом; низька ефективність використання трудових ресурсів; відсталість збутової політики, зокрема зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, що призвело до втрат урожаю окремих видів продукції до 30 %. Таке зменшення капіталовіддачі було спричинене функціонуванням колгоспно-радгоспної системи, що призвело до відчуження аграріїв від результатів їхньої праці. На етапі «Зростання» (1980–1989 рр.) предметом дослідження О. А. Бугуцького були вище згадані, окрім

бухгалтерського та статистичного обліку у сільському господарстві. Історія ув'язує його з невдалою спробою поєднання ринкових і централізованих методів управління під час реформування господарської системи в країні шляхом широкого впровадження НТП, створення нового господарського механізму, підвищення продуктивності праці тощо. Для етапу «Зрілості» (1990–2000 рр.) характерними є дослідження вченим всіх вище зазначених проблем на етапі «Піднесення», окрім собівартості та рентабельності виробництва продукції сільського господарства. В історії України – це час приватизації, бартеризації та формування тіньової економіки, збільшення зовнішнього боргу тощо.

Отже, в існуючому історіографічному просторі основна увага зосереджена переважно на бібліографії та предметі наукової діяльності О. А. Бугуцького на початку трудового шляху вченого. Дотепер належним чином не осмислено наукові здобутки академіка, не визначено напрями використання на сучасному етапі розвитку аграрної економічної науки. Розроблена нами календарна та сутнісна періодизація формування академіка О. Бугуцького як видатного науковця уможливила встановлення формування етапності його наукового зростання й утвердження.

Список використання джерел та літератури

1. *Архів* ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, м. Київ. Особова справа Бугуцького Олексія Андрійовича, К., 1999, 103 арк.
2. *Вчені економісти-аграрники* / УААН. – К. : Аграр. наука, 2001. – 450 с. – (Сер. «Українські вчені-аграрії ХХ століття» ; кн. 5, ч. 1).
3. *Бугуцький* Олексій Андрійович : біобібліогр. покажч. наук. пр. та підготовки кадрів за 1956–1996 рр. / Ін-т аграр. економіки УААН ; упоряд. Л. Ф. Кондратов. – К., 1996. – 90 с.